
Euskara guztiona... baina nola?

✿

A I T O R E T X E B A R R I A

✿

Gure inguruan zabalkunderik handiena duen egunkari bateko zuzendariari zuzendutako gutunen sailan honako hau irakur genezakeen irakurle baten lumatik 2004ko azaroaren 13an «Euskara y utilidad» izenburupean (gutunak aurreko egun batean egunkari berean agertutako beste bati erantzun nahi zion):

Deduje que no comparte la idea de que el conocimiento del euskera sea para el que lo desee y no para todos, ya que no todos queremos ni deseamos ese «idioma» [...]. Para mí es una vergüenza haber estado «obligada» durante todos mis años estudiantiles a aprenderlo, y me he tenido que aguantar. De lo que me alegro ahora es de no utilizarlo en mi vida para nada y de que todo pasara, se lo digo por experiencia.

Egunkari berean hilabete batzuk beranduago kexuzen Espainiako Kongresuko Presidente Marin jaunak Estatuko hizkuntza guztien erabilera zela-eta, eta modu irrigarririan jotzen zuen proposamen honen aurka:

Cuando un diputado se dirige al pleno y usa su idioma regional, sabe que no lo conocen todos sus oyentes, luego es un ineficaz. Sabe, además, que todos sus oyentes conocen otro idioma, el castellano, que él también habla, y al no usarlo incurre en grosería. [...] A los congresistas vascos, cuando hablan en su Parlamento en euskera, les

► **Aitor Etxebarria** Euskal Filologian lizentziaduna eta Santurtziko Udal Euskaltegiko irakaslea da.

entienden el 26% de los oyentes. Si yo fuera Atutxa les exigiría que hablen en el idioma que conocen todos, el que nos une, porque las lenguas están para entendernos.

Batek baino gehiagok hau irakurtzean esan edo pent-satuko du lerrootan ageri den jarrera pertsona jakin bate-na dela eta ezin dela jarrera orokor baten adibide gisa har-tu. Baina neure inguru hurbilera begiratuta zera egiaztatu ahal izan eta, zoritxarrez, egiaztatzen dut: euskararen aur-kako jarrera (edo, gutxienez, indiferentea) aurrekoa be-zain gogorra eta erradikala ez izan arren, nahiko zabaldua dela hiritar arrunten artean, forma, maila eta diskurtso ez-berdinen azpian.

Ildo honetatik, ondoko lerroen asmoa bikoitza da:

- Alde batetik, artikulua honen hasierara ekarri ditu-gun bezalako iritziak nola, zer dela-eta eman litezkeen gaur egun, ustez euskararen inguruko adostasun zabala bizi dugun (edo bizi beharko genukeen) garaiotan.

- «Euskara guztiona da» leloa nola uler genezakeen, egun ditugun aukerak, egun bizi dugun egoera soziopoliti-koa gogoan izanik, desira edo planteamendu idealetara le-rratu gabe eta formulazio zehaztugabeak saihestu nahian.

Ez bilatu, beraz, hemen euskararen normalkuntza eta biziraupenerako proposamen edo plangintza berritzaile eta definitiborik. Hemen proposatu nahi dudana oinarri-oina-rrizko aurre-akordio nagusi baterako gutxieneko baldintzak dira.

Konparazio pare bat egoera irudikatzeko

Utz dezagun albo batera une batez kontu hau eta saia gaitezen irudikatzen adibide pare baten bidez euskararen munduan lor genezakeen gutxieneko adostasuna, eta ekar dezagun gogora une batez gizartean bizi dugun beste pro-blematika, arazo... edo deitu nahi duzuen bezala. Ekolo-giaren mundua, esate baterako.

Arlo hau dela eta, baditugu kontu hau hurbilagotik eta aparteko intentsitatez bizi duten talde ekologistak. Be-raiek gogoratzen digute etengabe gure ingurua, izadia bera

e errespetatzeak duen garrantzia eta berebiziko balioa. Naturaren kontrako eraso gogorren bat gertatzen edo proiektatzen denean, kanpaina bereziak antolatzen dituzte, bai salaketa egiteko, bai hiritarrak arazo honen inguruan sentibilizatzeko.

Talde hauen artean badira aparteko erradikaltasunaz jokatzeko dutenak, eta hiritarren artean kausarekiko adostasuna lortu beharrean, haserrea edo onespenik eza behintzat eragiten dutenak. Baina salbuespenak dira eta, orokorrean, esango genuke talde ekologistok hiritarren gutxieneko errespetua edo onespena lortu dutela, bereziki lan-estilo «serioa» (hots, diagnostiko zuzen batean oinarrituak, zentzuzko proposamen eta alternatibak aurkeztu...) islatzen badute. Kontzientzia maila handiagoarekin edo txikiagoarekin, uste dut denon gogoan sartuta dagoela Izadia, Natura zaindu, errespetatu eta babestu beharreko kontu bat dela.

Gobernu eta alderdien aldetik ere ekologiaren arlo hau, nola edo hala, gogoan izaten den kontu bat da. Denek uste dute lan esparru hau gutxienez errespetatu egin behar dutela eta, itxurak gordetzearren bada ere, ezin dutela argi eta garbi defendatu naturaren kontrako erasorik, ezta justifikatu ere. (Arlo honetan gure herrian salbuespen garrantzitsuak badirela aitortu behar dut: Itoiz, AHT...) Badira printzipio hau hausten duten norbanako edo enpresa pribatuak eta dagoeneko hasiak dira zenbait administrazio publiko hauen jokabidea legalki zigortzen.

Jo dezagun beste adibide batera: emakumearena. Genero eta aukera berdintasuna, sakoneko errespetua, tratu txarren salaketa... Hona hemen esparru edo alor hau definitzen duten zenbait problematika eta helburu nagusi. Esparru honetan ere baditugu emakumeen eskubideen aldeko konpromiso sendo eta iraunkorra agertzen duten talde feministak. Berauen egitekoa (era profesionalean zein militantean) emakumearen berdintasuna etengabe aldarrikatzea da, berdintasun hau urratzen duten kasuak salatzea, emakumeen tratu txarren aurreko prebentzio kanpainak burutzeko, tratu txarren salaketa bideratzeko zerbitzuak jarri eta hauen berri ematea...

Instituzioek ere badute, beraien aldetik, emakumea laguntzeko eta babesteko zerbitzu ofizialak: Emakunde, Emakumearen Institutua...; martxoaren 8a heltzen denean, aparteko mezuak gizarteratzen dituzte egun honen karian... Eta hiritarren artean badago pentsatzeko eta sentitzeko modu oro korrak: bi generoen arteko ezberdintasuna eta tratu txarrak erabat onartezinak direla, nahiz eta gero, berdintasunaren kontuan bereziki, hainbat eta hainbat pertsona inkoherenteak izan pentsatzen dutenarekin. Badiara tratu txarrak eragiten dituztenak, heriotza eragiterainokoak kasu askotan; baina berauek eragin dituztenek, atxilotuak izanez gero, merezitako zigorra jasotzen dute eta ez du inork zalantzan jartzen berauen zilegitasuna. Gauza bera esan genezake hain nabarmenak ez diren beste delitu batzuen kasuan: jazarpen sexuala, lan-diskriminazioa sexuala dela eta... Edonola ere, gizartean badago sentipen eta iritzi nagusia emakumearen berdintasuna eta berarekiko errespetua inolako zalantzarik eta salbuespenik gabe defenditzen duena, gradu edo intentsitate ezberdinarekin bada ere. Administrazioaren azken neurria (azken hauteskundeetarako hautagaien arteko paritatea ezartzea dekretu bidez) honen guztiaren erakusgarri da: ez du inork zalantzan edo eztabaidan jarri aipatu neurria. Gauza bera gertatuko litzateke Kontseiluak eskatzen duen euskararen aldeko gutxieneko kuota ezarriko lukeen dekreturen bat onartuko balitz? Ikusteko dago.

Bi adibide dira. Badakit ez direla egoera perfektu baten erakusgarri (berauek deskribatzerakoan sinplekeriaren bat seguru azalduko dela), baina, nola edo hala, zera irudikatu nahi dute: euskararen esparruan lor genezakeen gutxieneko adostasuna zeren antzekoa, zein itxuratakoa izan litekeen... edo beharko lukeen. Inork imajinatu ahal du artikulu honen hasieran ekarri dugun gutunaren tonu bera erabiltzea konparaziorako erabili ditugun bi esparru hauen inguruan hitz egiteko? Nik neuk behintzat, ez.

Adi! Bi egoera hauek (gaur egun emakumearen berdintasunak eta natura zaindu eta babesteak gure gizartean lortu duten errespetu maila erreala) ez dira hemen eredu-garri bezala planteatzen. Bai ekologian bai emakumeen

alorrean asko eta asko dago zer hobetu eta zertan aurreratu. Euskarari dagokionean antzeko maila eskuratuko bagenu ere, ez nuke inolaz ere planteatuko egoera ideal bezala edo bukatutako zeregin bat bezala; bai, ordea, adierazi dudanez, oinarritzko adostasun bezala.

Euskararen mundura itzulita: euskara guztiona da?

Au reko bi errealitateetan zenbait elementu komun bereiz genitzake:

- Esparru bakoitzean lanean ari diren giza-talde, mugimendu, elkarteak.
- Iritzi publiko zabala, adostasun minimo batekin bizi duena problematika bakoitza.
- Gobernua, instituzioak, administrazio publikoa.

Hiru elementu hauek nola azaltzen zaizkigu euskararen esparruan?

Euskararen aldeko mugimendua

Aurrera jarraitu baino lehen, argibide bat: ondoren datorren diagnostikoa ez dago ikuspuntu neutraletik egin, leku jakin batetik baizik: euskararen aldeko lanean ari den mugimendu edo gizartearen esparrutik bereziki baizik. Horrek zera eragin du: egindako analisisian eta planteatzen diren irtenbideetan euskararen sustatze-lanetan ari diren mugimenduei arreta handiagoa eskaintzea, nahiz eta beste esparruei dagozkienak ere azaldu. Horregatik, euskararen aldeko mugimenduaren inguruko diagnostikoa luzeagoa izateak eta beraiei luzatutako gomendioak ugariagoak izateak ez dute esan nahi arazoaren muina eta ardura sektore honen bizkar uzten ditudala, ezta gutxiagorik ere. Honen arrazoi nagusia honako hau da: lerro hauen irakurle potentziala, nagusiki, esparru horretakoak izango gara eta lerro hauek esparru horretatik euskararen adostasun ahalik eta zabalena errazteko edo lortzeko zer egin genezakeen proposatu nahi dutela.

Baditugu euskararen aldeko talde, elkarte, mugimendu, elkarteak... zabalkunde handi edo txikiagoa dutenak (auzo, herri, lurralde, nazio-mailakoak). Nahi beste. Honetan izugarritzko errekurtsoak ditugu, altxor ikaragarria.

Beste kontu bat da taldeok gehiengo zabal baten oniritzia edo, gutxienez, errespetua duten ala ez. Eta hemen erantzuna ez da bakarra. Badira gure gizartearen onespen nahiko zabala lortu duten zenbait ekimen. Adibide soil batzuk jartzea: *Korrika* (aurten, antolatzaileen balorazioan, inoizko luzeena eta arrakastatsuen), ikastolen aldeko festak (*Kilometroak, Ibilaldia...*), Kontseiluak bultzaturiko kanpaina erraldoiak, zein eguneroko zeregin ixil eta etengabearen emaitza ederrak direnak (*Bai Euskarari Akordioa, Bai Euskarari Akordioa Herrietan, Gizarte Eragile anitzek erakutsitako Konpromisoen sinaketa...*).

Badira oso egoera berezietan adostasun zabal lortu duten zenbait ekintza (*Euskaldunon Egunkaria*-k berak, bereziki itxieraren ondorengo egunetan lortu zuena...). Oro har, ekimen hauek guztiek, aipatu dugun azkena izan ezik, badute denek ezaugarri komun pare bat: batetik, euskararen aldekotasuna bilatzen dutela; hau da, ez direla jazoera puntual batek eragindakoak, baizik eta euskararekiko atxikimendu iraunkorra bilatzen dutela; bestetik, jendearen parte-hartze aktibo eta alaia islatzera bideratuta daudela.

Beste kasu batzuetan, ordea, gizartearen babesa eta oniritzia ez da hain zabal. Honelakoetan «eraso» baten aurkako erantzuna, ekintza gertatzen da; eraso hau, bereziki, administrazioaren edo erakunde ofizial baten erabaki edo jokabidearen aurkakoa da eta erantzun hauen protagonistak, kasurik gehienetan, sektore ideologiko jakin baten ingurukoak dira, ezker abertzale tradizionalaren ingurukoak hain zuzen. Okertzeko beldur handirik gabe, esan genezake honelako jokabideak atxikimendu edo adostasun maila urriagokoak direla eta euskararen defentsa jokabide edo esparru ideologiko jakin batzuekin lotzera daromatela gizarteko sektore nahiko zabal. Bere ezaugarriak hauexek lirateke: administrazioarekiko mesfidantza edo kontrako jarrera; egiten denari sekula nahikoa ez iriztea; euskararen egoeraren diagnostikoa eta sendabidea beren

diagnostiko, jarrera eta irtenbidearekin identifikatzea eta lotzea; bidaltzen dituen mezu eta aldarrikapenak, adostasun zabalak bilatu beharrean, bere inguruko kideak asetzera zuzenduta izatea.

Euskaltzaletasunaren era mugatu batean ulertutako Euskalgintzaren «diskurtso ofiziala», hein handi batean, sektore hauen eskuetan dagoelakoan nago. Bertan aurkienezake monopolizaturik euskararen aldeko diskurtso nagusia, nahiz eta azkenaldian diskurtso ofizialean ñabar-dura gehiago eta aniztasun handiagoa agertu.

Administrazioa

Goazen orain bigarren elementuarekin: Administrazio publikoa. Arlo honetan beste bereizketa bat egin beharra dugu: EAEko Administrazioa, alde batetik; Foru Erkidegoko eta Estatuko Administrazioa, bestetik.

EAEko Administrazioa

Administrazio honi buruz, ondoko baieztapenak egi-tera ausartzen naiz:

- Argi du euskararen aldeko diskurtsoa. Beti eta edonon adierazten du euskararen aldeko defentsa, horren araberako Hizkuntza Politika bat darama: aurrekontueta-ko ehuneko jakin bat bideratzen du euskararen sustape-nerako; Euskararen Biziberritzerako Plan Nagusia da Hizkuntza Politikaren islarik argiena. Herri eta hirien tamai-na eta euskaldunen ehunekoaren araberako eredu ezber-dinak eskaintzen ditu Plan hau abian jartzeko. Bestalde, Administrazioan eta Zerbitzu Publikoetan (Irakaskuntza, Osasuna... bereziki) euskarak izan behar duen presentzia arautu du, besteak beste.

- Aurreko guztiarekin (eta laburpen gisa aipatu ez du-gun beste ebazpen eta jokabideren baten bidez) tarteko nolabaiteko adostasuna eragin du; eta, honekin batera, mutuneko bi erantzun: batzuentzat egindako lana urri, la-bur eta motzegia da euskararen normalizazio eta bizirau-penerako (bereziki, ezker abertzalearen inguruko sektore-entzat). Bestetik, beste sektore zabal batek inposaketa, in-

justizia, alderdikeria... ikusten ditu ekinbide honen atzean; bereziki, zenbait lanpostu eskuratzeko dekretuz ezarri dituen Hizkuntz Eskakizunak direla eta (Administrazio, Osasun eta Hezkuntza alorretan bereziki, eta hauen artean geroxeago aztertuko dugun 157 irakasleen afera). Sektore hauek, edo aspalditik izan dute euskararekiko atxikimendu epela, edo zutena epeldu edo hoztu egin zaie beren bitzita pertsonalean euskararen aldeko politika eraginkor baten ondorioak nozitzen hasi direnean. (Sektore hauen sentimendu eta pertzepzioan oinarritzen dira jarraian aipatuko dugun beste Administrazioaren jokabide eta politikak.)

- Euskararen aldeko politika hau epelagoa edo beroagoa izan, egia esan, Administrazioaren politika hau ez da ia inoiz gai izan euskararen aldeko sentimendu sakon eta iraunkorra bideratzeko. Gorago aipatutako adostasun zabalak lortu duten euskararen aldeko kanpaina eta ekintza ia guztien atzean «herri ekimena» izenez ezagututako mugimendu, talde edo elkarteren bat izan da, eta ez, ordea, Administrazioa. Hala ere, azpimarratzekoa da azkenaldian zenbait gizarte-sektore euskalduntzeko Administrazioak berak sortu edota babestutako neurri edo material sorta (Osasun mundua euskalduntzeko «Osatuz» materiala; Ostalaritza mundua euskalduntzeko berriki sortua; etorkinak euskalduntzeko «Aisa» izenekoa...).

Nafarroako eta Estatuetoako Administrazioak

Ez naiz asko luzatuko arlo honi dagokionez hasieran esandako arrazoiengatik. Gainera, lerro hauen bidez nolabaiteko gogoeta eragin nahi dut berauek irakur litzaketen irakurleengan. Eta badakit sail honetako gutxik (inork ere ez esatearren) irakurriko dituen.

Administrazio hauen eta berauek sostengatzen dituzten alderdi politikoen jokabidea ez da, oro har eta salbuespenak salbuespen, euskararen aldekoa. Aitzitik, murriztailea, ezabatzailea, mugatzailea... da. Beti ahalegindu da batzuen «gehiegikeriak» (bai ustez EAEko Administrazioak berak eragindakoak, bai euskararen sustatze lanean aritzen den talderen batek bultzatutakoak) salatzen, mugak jartzen. Azkenaldian nabarmena da Foru Erkidegoko

Gobernuaren jokabidea: aurrerabiderik ez proposatzeaz gain, aurretik emandako pausoak atzerantz eman nahian ari da etengabe, Europako beste ezein herritako Estatuk erakutsi ez duen jarrera eta politika defendatu eta bultzatuz. Jarrera hau, epeldu edo ahuldu beharrean, areagotzen ari da azkenaldian. Desproposito hauen azken atala hizkuntzaren normalizazioa indarkeria armatuaren bukaerarekin lotzea izan da, Nafarroako Gobernuaren balorazio instituzionalean adierazten den bezala; edota adierazpen hau baino zenbait aste lehenago bertako oposizio talde indartsuenak azken urteetako Hizkuntza Politikaren balorazioa egiterakoan egindako adierazpenak; besteak beste, ikastolaren presentzia bera erabat legez kanpoko. Eta honen guztiaren ondorioa, Hizkuntza Politika aztertzen ari zen lantaldearen adostasun falta eta porrot erabatekoa.

Euskararen aldeko neurri «ustez» diskriminatzaileak salatzeko pronto azaltzen badira, ez dute inolako sentsibilitaterik erakusten kontrakoa gertatzen denean. Nola, bada, honelako ekintza askoren atzean beraiek ari badira lanean?

Honek, haserreaz gain, mesfidantza sakona ere sorrazten du: «ezin da euskara abertzale ez direnen esku utzi, galbidera eramango bailukete».

Iritzi publikoa, gizartea

Eta zer esan iritzi publikoaz, gizarteaz, bere osotasunean? Kasu honetan zaila da argazki bakarra ateratzea. Hiru aterata ere badakit nolabaiteko sinplifikazioa egiten ari naizela, baina sektore guztiak, espektro osoa ezin lerrootara ekarri eta, mugak muga, hirurotara mugatuko naiz:

- Bada euskararen aldeko maila eta gradu ezberdineko jarrera zabala erakusten duen sektore soziala. Euskararen aldeko ospakizun, festa eta deialdietara joaten da, seme-alabak D ereduan matrikulatzen ditu, euskara ikasteko ahalegina egiten du eta, gainera, etxekoekin eta lagunartean erabiltzen saiatzen da. Kontzientziatuenak euskal komunikabideak eta euskal kultura kontsumitzen ditu...

- Jarrera neutroa, epel samarra erakusten dutenak: ez aldekoa, ez kontrakoa; oro har, ondo ikusten du euskara-

rena, baina hizkuntzaren egoerak (egiten zaizkion erasoak, atzera-aurerapausoak) ez du kezkatzen. Bere inguru hurbilean nagusi diren jarrerek agintzen dute beraiengan; normalean bere pentsaera edo ideologiatik hurbilen dagoen alderdi edo korrante ideologikoenak...

- Azkenik euskararekin «erreta» dagoen jende multzoa aurki genezake. Batzuen kasuan faktore pertsonalek (jatorria, ikas-prozesuan aurrerapausoak emateko zailtasunak, zailtasun honen ondorioz lanpostua eskuratzeko edo segurtatzeko eragozpenak...) eragin dute jarrera edo sentimendu hau izatea. Baina Administrazioaren aldetik pedagogia edo pertusio urriarekin hartu eta kudeatutako zenbait neurri eta dekretuk ere badute honen guztiaren ardura-zati bat. Aurkakoa dela esatea agian gehiegizkoa litzateke, baina hortxe-hortxe koka liteke jarrera hau. Zoritzarrez, eta nire uste apalean, hazten, handitzen ari da euskararekiko hone-lako sentipena dutenen kopurua, hasieran esan dudanez. Euskaltegietara hurbildu besterik ez dago euskararekin erreta eta nazkatuta daudenak aurkitzeko, euskara ikastea titulu bat edo Hizkuntz Eskakizunen bat eskuratzeko soilik planteatzen dutenak, berau lortutakoan euskara bazter batean utziko dutenak... Askotan, aurreko bi taldeetako batean kokaturik egon direnak aurki genitzake talde honetan, baldintza eta arazo pertsonalek ekarriak, beraiek edo hurbileko batek bizi izandako egoera edo arazoek eraginda.

Laburbilduz

Azken faktore hau, hots, elementu soziala da «euskara guztiona» den ala ez erabakitzeko orduan oinarriko elementua, funtsezko neurgailu edo termometroa; azken batean beste bi elementuen (eta azterketatik kanpo geratzen zaizkigun beste aldagai batzuen) ondorioa baita. Eta arestian esan dugunez, badira bi joera (azken biak) baieztapen hau oso-osorik egitea oztopatzen digutenak:

- Alde batetik, euskararekiko jarrera epela edota neutroa agertzen dutenak.
- Bestetik, jarrera ezkorra, aurkakoa... erakusten dutenak.

Zergatik ematen dira jarrera hauek? Zergatik ez da nagusi gizartean, bere osotasunean zalantzan jartzen ez den euskararen aldeko adostasun zabal konpartitua? Honako faktoreedo arrazoiak seinalatzera ausartuko nintzateke:

- Zenbait alderdiren jarrera: hotza batzuetan, aurkako beste batzuetan, edo biak batera. Euskararen alde antolatzen diren ekimen zabalak ez bultzatetik, aurkako jarrera agertu eta euskarak berarentzat berreskuratutako eremuak galtzearen aldeko ekimenak aurkeztera heltzen da alderdion jarrera.

- Euskararen aldeko diskurtso ofizialaz jabetu diren zenbait alderdi, giza-sektore, talde, elkarte edo erakunde-
ren euskararen aldeko mezua: erradikala, defendatzailea baina erasotzailea; integratzailea baina baztertzailea.

- Faktore pertsonalak: euskararekin izandako arazoak, zailtasunak...; hau guztia areagotu egiten da lana bilatze-rakoan, lanarekin lotutako azterketaren bat gainditzeko orduan izan dituzten zailtasunak gehitzen badira.

- Jaurlaritzaren jokaera. Alde batetik diskurtso eta ekinbide erakargarri, ilusionagarri eta motibagarririk gorpuzten ez du jakin; beste alde batetik, Hizkuntz Eskakizunen eta antzeko dekretu batzuen inguruan eta berauen soziaziazioan «dekretu-kutsu» nabarmenegia; gizarte osoarentzat onargarri edo asumigarri gertatzeko pedagogia-lan pertsuasiboaren falta, euskararen aldeko diskurtsoa sozializatzean...

Aurrera egiteko

Izango dira uste dutenak orain arte idatzitako guztia alferrikako kezka baten ondorioa dela eta beste horrenbeste hemendik aurrera idatziko dudana. Izan ere, euskaratik kezkatuta bizi diren eta euskarak kezkatzen dituen askoren iritzi, kontu nagusia euskal hiztunen komunitatea trinkotzean datza, eguneroko bizitzako funtzio eta premia guztiak euskaraz asetzeko moduan izatea. Bigarren mailako kontua litzateke euskaraz ez dakiten edo erabiltzen ez dutenen jarrera edo jokabidea. Nire ustez, ordea,

euskarak, euskal hiztunen komunitateak iraungo badu, ezinbestekoa du bere inguruan onarpen edo adostasun zabal hau ematea gure gizartean. Gaur eta hemen zail egiten zait imajinatzea nola biziraun lezakeen euskara hutsean bizi den komunitate txiki batek erdaldunen itsaso luze-zabalean. Jarrai dezadan, beraz, aurrera.

Gutxi gorabeherako egoera aurrerago deskribatutakoa izanik, nondik jo, nola jokatu, nola erdietsi adostasun zabal eta zalantzan jartzen ez den hori? Zein izango litzateke bide honetan eman beharreko lehen urratsa?

Hiru elementu ikusten ditut nik ezinbesteko. Ez dakit zein hurrenkeratan eman beharko (ahalko) liratekeen, baina hauexek lirateke, nire ustetan, gakoak:

Euskararen aldeko akordio politiko zabala

Hau da, euskara gure herri osoak duen balio orokor, komun eta konpartitua dela onartu beharko lukete alderdi politiko guzti-guztiek, borroka-zelai politiko guztietatik aparte. Adostasun honen barruan eztabaidagarriak izan litezke erritmoak, intentsitate mailak... eta nahi den guztia. Baina euskara bera sendotu, indartu eta normaldu beharra den-denek argi ikusi (eta sentitu?) beharko lukete. Hiri-gintzan, ingurunearen alorrean... eta beste hainbat arlotan ikuspuntu ezberdinak egon dauden bezala (nolako politika jarraitu lur-zoruaren inguruan, etxebizitza sozialen inguruko ikuspuntu ezberdinak, zenbait proiekturen balorazio ekologiko ezberdina —AHT, Zabalgardi...—), euskararenean ere zilegi litzateke ikuspuntu eta sentsibilitate ezberdinak izatea, baina oinarri finko komun batean oinarriturik.

Kontseiluak 2004ko azaroan aurkeztu duen Akordio Sozio-Politikoa arestian esandakoaren antzeko zerbait izan liteke, akordio honetatik kanpo geratu diren zenbait alderdi bertara bilduko balira. Akordioa bera (Kontseilua-ren web orrian bere osotasunean aurki litekeena) aberatsa da oso, hainbat arlo eta neurri kontenplazten baitu; baina hankamotz samar geratzen da, nire ustetan, lortutako atxikimendua ikusita («betikoak» esango luke norbaitek, eta betikoak ere ez daudela gehituko nuke nik, Jaurlaritzan

kide nagusia izan den alderdi abertzalea falta baita; eta falta honek sakonean zerbaitek huts egiten duela adierazten du). Nago ez ote litzatekeen eraginkorragoa izango neurri eta exijentzia maila jaisteak akordiora alderdi, sindikatu eta gizarte eragile gehiago erakartzeko.

Herri mugimendu euskaltzaleen arteko adostasun zabala eta, era berean, berauen eta Administrazioaren arteko elkarrekintza osagarria

Horretarako zenbait baldintza ikusten ditut beharrezko:

- Elkarrenganako oinarrizko konfiantza. Mugimendu euskaltzaleak Administrazioarekiko mesfidantza gainditu beharko luke, aspaldiko klizeak ezabatuz («poltronan ondo kokatuak, euskararekiko sentiberatasun eskasa agertzen dute, hitzetan geratzen dira») eta, aldi berean, dituen mugak onartuz. Administrazioak ere beste horrenbeste egin beharko luke («erradikalak dira, gure sosak besterik ez dituzte lortu nahi, alderdi jakin batek sortuak eta erabiliak oposizio bortitza egiteko»). Jakina, argi dago konfiantza hau ez dela berez piztuko: horretan bi aldeek egin beharko dituzte ahaleginak bestearen konfiantza (berr)eskuratzeko.

- Rol eta betebeharren banaketa. Euskararen egoerak gutxien behar duena zera da: elkarren arteko lehia, elkarri lan-eremua jan, norgehiagoka aritu... Hori dela eta, lan eta ardura banaketa argia egon behar du: nori dagokio proiektuak sortzea, martxan jartzea, diruz laguntzea; diagnosien eta proiektuen osagarritasuna... Egia esan, arlo hau oso gutxi landua dago eta honek ondorio asko ditu: gizartearen aurreko euskararen aldeko diskurtso ezberdinak, batzuetan kontrajamiak; gogo, nahi, indar eta baliabideen xahutzea.

Euskararen aldeko diskurtso eta ekintza berri eta erakargarriak

Hau guztia aurrekoaren ondorio zuzen-zuzena izango litzateke. Gaur egun gizartera heltzen den euskararen diskurtsoa ezberdina eta askotan kontrajarria da. Diskurtso

ofizial eta epelaren ondoan bestelako diskurtso erradikala, erasokorra heltzen zaio. Honen ondoan diskurtso bizia, erakargaria, ilusionagarria, euskararen mundura hurbiltzera, euskaldunokin batera hizkuntza sorburu duen mundu hori ezagutzera bultzatzen duena. Eta honekin guztiarekin, noski, edo honen guztiaren emaitza gisa, euskararen beraren prestigioaren igoera nabarmen eta argia.

Diskurtso berriak positiboa, baikorra eta integratzailea izan beharko luke; ideologia politiko jakin batekin identifikaezina. Honetarako lehen puntuko akordio politiko zabala ere ezinbestekoa izango litzateke.

Behin, Herria 2000 Eliza erakundeak antolatutako mahai inguru batean Iparraldeko Gorka Torre demoak bertan adierazitakoa (hitzez hitz ez dut gogoratzen baieztapena) izan daiteke esan nahi dudanaren argigari: helburu bat lortzeko planteatutako ekintzak (bideak) ez du inola ere ilundu edo ezkutatu behar helburua. Bidea, ekintza, desegokia bada, helburua bera ezkutatu, ilundu, desegokitu egingo du besteen begien aurrean. Jendeak ez du horrenbeste ekintzaz, bidez hitz egin behar, helburuaz baino; eta ekintzaz hitz egiten badu, izan dadila helburura gehiago hurbiltzeko.

157 irakasleen afera

Aurreko lerro gehienak iazko urte-amaieran idatzita daude. Jarraian datorrena azken hilabeteetan gure egunkarietako hainbat orri bete duen (eta betetzen ari den) gatazka baten argitan idatzita dago, Herri Urratsen 25. ekitaldiaren ospakizun arrakastatsuen ondoko asteetan eta Ibilaldia-05 ospatzekoa den aste berean.

Gure hizkuntzak eta gure herriak bizi duten egoera korapilatsua dela eta, jazoera bakoitzean osotasuna jartzen dela jokoan esatera ausartuko nintzateke, hasteko. Eta gatazka honetan ere beste horrenbeste gertatzen dela uste dut. Honen ondorioz, gatazka honi eman/ten/go zaion trataerak eta konponbideak/ek erraztu, bultzatu, lagundu, edota alderantziz, oztopatu, galgatu, ahuldu egingo du/te gizarte mailan euskarak duen onarpen soziala.

Gogora dezadan lehenengo lerroetan esandakoa: go-goeta hau ez dago ikuspuntu neutraletik egina, leku jakin batetik baizik: euskararen aldeko lanean ari den mugimendu edo gizarte sektoretik eta, batez ere, neu ere par-taide nauen sektore horri begira. Honek zera esan nahi du: zegokien Hizkuntz Eskakizuna ez egiaztatzeagatik egonkortasuna galtzear dauden 157 irakasleen inguruan planteatu den gatazka honetan gehiago erreparatuko die-dala euskaltzaleen eta euskalgintzan ari direnen aldetik eman diren erantzunei eta hartu diren jarrererei; eta ez ho-rrrenbeste irakasleen babesean atera direnenei. Are gutxia-go saiatuko naiz epai definitiborik ematen, bereziki ho-nen guztiaren oinarrian dagoen beste zerbaiti eman nahi diodalako lehenetasuna.

Lehendabizi gatazka honetan eman diren jokaerak az-tertuko ditut. Jarraian datorrena jarrera bakoitza defendat-zeko erabilitako zenbait argudioren (nagusiki eta orokore-nak) isla da. Lehenengo, irakasle-kolektiboaren aldeko ja-rarrera defendatu dutenek erabilitako argudio-multzoa azal-duko dut, hots, Administrazioak hartutako neurriaren kontrakoena, beraz; ondoren, Administrazio honen joka-bidearen alde azaldu direnena; eta azken atalean nolabai-teko erdiko konponketa, irtenbidea... planteatzen dutenek erabilitakoa. Argudio hauen bilketa egiteko erabili ditudan iturriak, nagusiki, egunkariak izan dira (*Deia*, *Berria*, *Gara*, *El Correo* eta *El Diario Vasco*). Baina badira beste zenbait ar-gitalpen elektronikotatik (*erabili.com*, *sustatu.com*, *Argiaren h@ria*) eskuratutakoak.

Aldeko zein kontrako argudioak bi esparru edo arlo nagusitan bereizi ditut. Alde batetik, lan-arazo baten ikus-pegitik planteatzen diren argudioak eta, bestetik, arazoari alderdi politiko-ideologikotik heltzen diotenak:

§ Alde batetik, *157 irakasleen aldeko hainbat argudio eman* dira komunikabideetan, bai berri edo kronika gisa (egunkari guztietan azaldu dena) bai erreportaje eta iritzi artikulua modura (mota guztietako komunikabideetan ar-gitaraturikoak, baina bereziki «esparru konstituzionalista-ren» inguruan kokaturikoetan).

Hona hemen, hasteko, gatazka hau *lan-arazo bat* bezala tratatzen duten argudioak:

- Lan-arazo bat sortzen da Administrazioaren jokabide honekin. Izan ere, hainbat langilek beren egonkortasuna galdu dute. Honen aurrean, «langileen alde» lan egiten duten zenbait sindikatuk ez dute ezertxo ere egin; are gehiago, bultzatu eta txalotu egin dute jokabide hau.

- Gainera, orain arteko beren lan-jardueran, profesional hauek ondo frogatu dute beren gaitasuna hezkuntza alorrean.

- Honekin lotuta, euskalduntzea bera (normalizazio linguistikoa) heziketaren aurretik eta gainetik jarri da, lehentasun gisa.

- Errealitatean, irakasle hauek urte askotan egon dira liberatuta, baina oso aukera gutxi izan dute zegokien Hizkuntz Eskakizuna egiaztatzeko (bertsioren batean —*El Diario Vasco*, 2005-02-25—, aukera bakarra).

- Honen ondorioz, «diskriminazio» eta «esklusioaz» hitz egiten da.

- Bestalde, gaineratzen da hezkuntzaren alorrean ari diren profesional guztien ehuneko oso txikia suposatzen duela kolektibo honek eta, ondorioz, ez litzatekeela bate-re konplikatua izango euskararen ezagutza beharrezkoa ez duten lanpostuetan kokatzea (EPAko zentroak, integrazio-rako ikastetxeak, elbarrituentzakoak, liburutegi-proiektuak... aipatzen dira, besteak beste). Azken batean, borondate ezagatik galduko dute beren egonkortasuna.

Bestetik, badira arazoari *alderdi politiko-ideologikotik* heltzen dioten argudioak:

- Neurri hau (hots, egonkortasunaren galera hau) defendatzen duten askoren inkoherentzia askotan aipatzen da. Izan ere, hainbat politikari eta sindikalista ez dira euskaraz aritzeko gai eta askoz gehiagok ez lukete inolaz ere egiaztatuko beren lanpostuen antzeko batean eskatzen den Hizkuntz Eskakizuna.

- Bestetik, era honetako gatazkak, euskararen atxikimendua lortu beharrean, asmo gaiztoko jokabideak, gatazkak eta erresuminak sortzen ditu.

- Ez dago inolako eskubiderik irakasle hauek euskararen aurka dauden irakasleak bailiran aurkezteko. Aitzitik, gehienak saiatu izan dira euskara ikasten eta zegokien Hizkuntz Eskakizuna egiaztatzen. Irakasleek beraiek gutun batean adierazi zituzten antzeko ideiak:

euskara ikasteko prest gaude [...]. Ez beza inork pentsa euskara baztertzen dugunik edo euskalduntzeari trabak jarri nahi dizkiogunik. Ez da hori. Gu euskara ikasten gabiltza; gertatzen dena da dena delakoagatik bide horretan gu motelago gabiltzala.

- Hurrengo atalean aipatuko dugun «gizarte osoaren eskaria da euskarazko hezkuntza» argudioaren faltsukeria nabarmentzen dute. Argudio honen arabera,

ez da esaten sisteman aurrera egiten den neurrian eskari hori murriztu egiten dela eta Bigarren Hezkuntzan (afektatuen gehiengoa hemen dago) egoera hau aldatu egiten dela eta Lanbide Heziketan [...] gatzelaniazko eskaria %80ra gerturatzen dela. Hori guztia ezkutatu egiten da. (CCOO)

- Zalantzan jartzen da euskara lanpostua betetzeko ezinbesteko baldintza bezala jartzeak benetako premiei erantzuten diela; hau da, euskara jakitea ez da horren premiazkoa irakaskuntzan aritzeko, malguagoak izan beharoko lirатеke (*El Diario Vasco*).

- Anjeles Iztuetak martxoaren 16an eginiko agerraldia bera ere beste hainbat argudioren abiapuntua da: gezurra, iraina, jarrera probokatzailea...

Honaino ideiak. Hemendik aurrera «perla» batzuk:

«La situación de los 157 profesores es inaudita en un país de Occidente» (PPko Hezkuntza gaietarako arduraduna); «El euskera del apartheid» (Carlos Martínez de Gorriraneanek ABC-n argitaratutako artikulua baten izenburua); «sufrimos discriminación por motivos lingüísticos», «actitud despótica del Gobierno», «el PNV actúa como si el instituto fuera un batzoki» (irakasleetako batzuen adierazpenak); «trato inhumano y despiadado, sin sentido [...] no produce más que sonrojo», «el pretender una Gran Euskadi, homogénea en lo lingüístico desde el Ebro hasta el Adour», «integrista nacionalista» (egunkarietan azal-

dutako irakurleen gutunetatik ateratako pasarteak); «lan eta hizkuntz 'apartheid-a' jasaten ari dira» (Iturgaitz); «aberrazioa da» (Barbara Dürhkop)...

Idea eta adierazpenoi zenbait ekintza gehitu beharko genizkieke: Bertendonan entzerraturikoek jaso dituzten PSE eta PP alderdietako hainbat politikariren, eta CCOO eta UGT sindikatuetaiko zenbait kideren bisita eta atxiki-menduak; bestetik, Europako erakundeetan aurkeztutako mozio eta salaketak, hauetariko azkena egunotan (maiatzaren bukaera aldera) gauzatzen ari dena...

§ Honen aurrean, aurkituko ditugu Jaurlaritzaren erabakia defendatzen dituzten argudioak. Hauek ere bi multzo nagusitan banatuko ditugu.

Alde batetik, *lan-arazo baten ikuspegi*an mugitzen diren argudioak:

- Zenbait sindikatuk (ELAk eta STEE-EILASEk sinatutako bi iritzi artikulutan behintzat) duela zenbait urte bi sindikatuok gehi LABek sinatutako 1.500 bitarteko irakaslerentzako egonkortasun-itunaren testuinguruaren barruan kokatzen du gatazka hau; eta itun hau konkista sindikal gisa planteatzen da, eredugarria izango litzatekeena Estatuko beste hainbat autonomia erkidegorentzat. Honengatik, itun honek eta beronek suposatzen duen orok eztabaidaezina izan behar du.

- Itun honen barruan, eta baldintzetako bat bezala, daude kokatuta Hizkuntz Eskakizunak. Eta hauek bi irizpide nagusiren arabera justifikatzen dira: irakasleek eman beharreko gai eta lanpostuari lotutako Hizkuntz Eskakizun jakin bat. Eta bi irizpide hauek, aldi berean, gizartearen eskari nagusi bati erantzuten diote, seme-alabak eredu euskaldunetan euskalduntzeko eskariari.

- Gainera exijentzia hau Hezkuntza Saila PSEren eskuetan zegoenean ezarri zen, 1993an.

- Egonkortasuna ez da galdu 2. Hizkuntz Eskakizuna ez egiaztatzeagatik, 1.a baizik. Beraz, ez dute gutxieneko maila bera ere egiaztatu.

- Orain arte malgutasun handiz jokatu da kolektibo honekin eta era guztietako erraztasunak izan dituzte eska-

kizun hau betetzeko: denbora, ikasteko baldintzak, soldata osoa kobratuz...

- Gainera, ez dira kanporatuak izan, ezta langabeziara pasatu ere; ordezkapen zerrendetara pasatu dira eta, gainera, lehenengo postuetara, euskara beharrezkotzat ez duten lanpostuetarako.

- Beste egoera eta lanpostu batzuekin gertatzen denarekin konparatzen da: adibidez, enpresa pribatuan, baldintzaren bat bete ezean ez lukete inolako lanposturik beteko; edo beste lanposturen batean, lanpostu horrekin lotutako gaitasunen bat eskuratzeko prest ez baleude; edo, lehen esan bezala, Estatuko beste Erkidegoetan bitarteko irakasleek bizi duten egoera...

- Badira beste 17.000 irakasle egoera ez egonkorrean, titulazioa, 2. Hizkuntz Eskakizuna eta guzti. Hauek guztiok zerrendetan 157 irakasle on aurretik egon beharko lukete (LAB).

Badira, aurreko taldean bezala, *euskararen normalizazioaren ikuspuntutik* planteatutako argudioak:

- EAEn bi dira hizkuntza ofizialak: euskara eta gaztelania. Beraz, ezin da inolaz ere inposaketaz hitz egin. Euskararen normalizaziorako ezinbestekoa da arlo eta esparru guztietan normalizatzea.

- Irakasle orok du titulazioa eta Hizkuntz Eskakizunen baldintzak betetzeko beharra, langileen gabeziek ezin baitute baldintzatu euskal hezkuntza sistemaren garapena. Kasu honetan, kolektibo honek bere interes pertsonalak interes kolektiboen aurretik jarri ditu. Ikasleek beren heziketa euskaraz jasotzeko duten eskubideen kontra ari dira. Gainera, kontuan hartu behar da herritarren diruarekin eta diruari esker egon direla liberatuta eta ez dutela «ahaleginik egin euskara ikasteko».

- Oso gutxi izanda ere, sekulako oihartzuna lortu dute, Hezkuntzarekin lotutako beste gai garrantzitsuagoak alde batera utzita. Eta hau guztia PP eta PSEren erabilera partidistari eta beren inguruko komunikabideen eraginari esker. «Iraganaren inertziak eraginda, administrazio nazionalistari egin nahi zaion pultsua da, azken finean».

- Honen guztiaren ondorioz lortu duten gauzarik kezkarriena eta larriena euskararen inguruko ideia negatiboa gizarteratzea izan da: zama, inposaketa...

- Estatu espainiarrean derrigorrezkoa da gaztelania menperatzen dela erakusten duen froga irakaskuntzan bertan aritu baino lehen, eta hor ez da inoiz ez diskriminazioaz ez inposaketaz hitz egin. Era berean, gatazka hau ez zen inolaz ere emango ikasi beharreko hizkuntza ingelesa edo bestelakoren bat izan balitz.

- Eta, azkenik, badira Administrazioari berari ere egozten diotenak egoera honen arduraren zati bat: alde batetik, orain arteko normalizazio-politikaren porrot orokorraren eta, bestetik, orain arte mantendu izan duen politika murriztailearen, hots, prekarietatearen politikaren (lanpostu finkorik gabeko irakasle multzo handia, lan-eskaintza murrizta...) erakusgarri gisa.

Argudio hauen ondoan ere, aurreko atalean bezala, aurki genitzake bihotzak edo haserreak eragindako bestelako adierazpen gordin batzuk:

Lehenengo eta behin, barkatu Bertendonan itxialdian zaudeten irakasleok, aurreko batean «alferrak» zaretela esateagatik. Alferrak soilik ez, lotsagabe batzuk zarete. Larru sendoa da zuena [...]. Lotsagarria iruditu zait azken egunetan ikusi duguna. [...] Larrua behintzat sendo dute beraien adinarekin; izan ere, urteak igaro ostean irakasle moduan ez dute interesik izan ofiziala den hizkuntza bat ikasteko. [...] Zuon jarrera lotsagarria iruditzen zait, irain bat [...]. (*Gara*-n azaldutako irakurle baten iritzia)

Arrazoi posible bi baino ez zaizkit bururatzen egoera horretara heltzeko: ez dute ikasi gura izan ala adimen urritua dute. Bata zein bestea lanpostua galtzeko pisuzko arrazoiak [...] ez dira merkatura egokitzeko gai izan. Erdaldun zein euskaldun langile ez gaituak dira. Ez dute lekurik irakaskuntzaren merkatuan. Are gutxiago diru publikotik bizitzeko. (*Berria*-n azaldutako Fredi Paiaren iritzi artikulua)

Unas decenas de profesores se encierran para reclamar su derecho a no aprenderlo y cobrar por ello. (*Gara*-n Tasiok)

Zortzi urtetan euskara ikasi ez eta beren burua kalean ikusi dutenean hasi dira kezkatzen egoeraz. Lotsagarria da Euskal Herriko hizkuntza ez jakitea, berek direlako eragile zuzenak ikasleoi hizkuntza hori irakasterakoan. [...] Ez dute ahaleginik egin sikiera euskaraz ikasteko. [...] Ikasleen hizkuntza eskubideak zapaltzen dituzte. (Iaren adierazpenak *Gara*-n)

Zenbaitetan enpagua ematen zidan benetan euren bizitza osoa euskaraz ezer esateko asmorik ez zeukaten horiei, euskara mespretxatzen zuten horiei berbak eta aditzak irakasteak. Bai, enpagua. (*Gara*-n Sonia Gonzalezek azal dutako iritzi artikulua)

Arestian transkribatutako adierazpen guztiak irakasle kolektibo hauen egonkortasun-galtzearen aldeko jarrera defendatu duten komunikabideetan azaldu izan dira, komunikabide «abertzale edo euskaltzaleetan», nolabait sinplifikatzeko. Baina bazen gutun bat, «Celebro su despido» izenburupean, *El Correo*-n argitaratutakoa. Gutun honen egileak argi eta garbi defendatzen zuen Administrazioak 157 irakasleekin hartutako neurria, tonu nahiko erasokorrean, gainera:

Lo cerebro [...]. Estoy leyendo hasta la saciedad, ad nauseam, escritos sobre vuestras reivindicaciones y me causa estupor vuestra literatura victimista.

Aurreikus zitekeenez, gutun honen ostean beste hainbat eta hainbat etorri ziren berau deitoratuz eta irakasleei beren atxikimendua erakutsiz.

Edonola ere, aipatu egunkarian beste zenbait gutun ere azaldu dira modu leun edo moderatuagoan irakasleekin izan den jarrera defendatuz (beti ere, kontrako jarrera adierazten dutenak baino dezente gutxiago izanik); ezin esan, ordea, gauza bera edo antzekoa kontrako ildo editoriala daramaten egunkariez: hemen azal dutako iritzi ia guzti-guztiak irakasle on egonkortasunaren galeraren aldekoak izan dira.

Adierazpen mailan ez, baina ekintza deigarria izan zen EHEk Bertendonako institutuaren aurrean martxoaren 9an antolatu zuen kontzentrazioa, eta nabarmentze-

koa da ere, aldi berean, apirilaren 11n zegokien Hizkuntz Eskakizuna egiaztatu duten hainbat irakasleri egindako omenaldia.

Bi muturretako jarrerak, beraz, baina kasu askotan argudio bertsuak edo antzekoak erabili izan dituzte, kontrako irakurketa eginez, noski. Adibidez, irakasleon kopuru murrizta irakasleria osoa kontuan hartuz; gaztazka honen ondorioz sortzen den euskararen irudi kaxkar eta distorsionatua, lehentasunen kontua bera...

Lontxo Oihartzabalek (*Berria*, 2005-04-09) ondo ondorioztatzen zuenez,

irakurleek [...] hori jakin ahal izan dute, arazo bat dagoe-la. Ez nago ziur, ordea, arazoa zein den jakiteko aukerarik izan ote duten, gertakariaren ezaugarri batzuk azpimarratu izan dituzte idazle batzuek, beste hainbat alderdi jorratu dute beste batzuek, eta zenbaitek bere iritzi eta balorazio pertsonalak ere eskaini ditu.

Ondoren, Lontxo ahalik eta erarik objektiboenean saiatzen da azaltzen, pausoz pauso, 1993ko Euskal Eskola Publikoaren Legea abiapuntutzat hartuta, nola garatu diren arian-arian hezkuntza ereduak eta esparru honetan lan egiteko baldintzak zehazten dituzten ondorengo beste lege eta akordio batzuk.

§ Azken ildo honetatik jarraituz, irakasleokin Administrazioetik hartu den jarrera defendatzearekin batera, nolabaiteko konponketa planteatzen dutenak ere badira. Esate baterako, ELA sindikatutik banakako irtenbideak aurkitzeko bidea jorratzen hasteko prestutasuna erakusten zen, baina «zaratarik» atera gabe eta araudi edo sistema orokorra dantzan jarri gabe (Xabier Expositok *erabili.com*-en, apirilaren 8an).

STEE-EILASEk zenbait baldintza exijitzen zituen banakako konponbide honetarako:

- No se pueden cuestionar de ningún modo ni el compromiso de estabilidad que afecta a los 1500 profesores interinos [...]
- Tampoco son cuestionables las condiciones establecidas en el mismo para el acceso a la condición de «inte-

rino/a estable» [antigüedad y requisito del perfil lingüístico] [...] condiciones en las que nos reafirmamos [...] dos premisas que todo el mundo ha de asumir de ahora en adelante [...]

- Es igualmente incuestionable el cupo actual de interinos estables [...]

- Las posibles soluciones [...] han de ser de carácter estrictamente personal [...]

- [...] no pueden generar ningún agravio comparativo con el resto del profesorado, muy especialmente con los demás profesores interinos, sean estables o no, por lo que cualquier medida extraordinaria debería ser también extensible [...] a situaciones similares o asimilables.

[...] no se puede olvidar a los 48 profesores interinos que perdieron en su momento la condición de estables por no cumplir con la obligación de presentarse a las oposiciones [...]. (*Gara*, 2005-03-05)

Azken zehaztasun hauek nolabaiteko «zubia» planteatzen dute bi jarrera kontrajarrien aurrean. Zubi-lan honetan nabarmendu nahiko nuke Arartekoak jokaturako rola (aldi berean sektore askotatik kritikaturia). Iñigo Lamarkak ahalegin berezia eskatzen zion Hezkuntza Sailari profirik gabeko 157 irakasleak bete zitzaketan lanpostuetan birkokatze ahaleginak egin zitzaizkion edo, nola edo hala, beren euskalduntze prozesua buka zezaten eta «euskarak eta lanerako eskubideak talka egin ez dezaten». Bestalde, argi adierazi zuen gatazka konponezina bihurtzeko zuen beldurra; izan ere «haustura nahikoa ditugu euskal gizartean, orain beste berri bat zabaltzeko». Salbuetsita gertatzeko adin-epea administraziokoarekin parekatzeko proposamena ere iradoki zuen, 55 urtetik 45eraino jaitsita.

Konponbide-eskaera honetara ere bildu zen EA, argi utzita euskaraz ikasteko eskaera gero eta handiagoari aurre egin behar zaiola lehenik, baina lehenik honen ez duela zertan traba izan dena delako arrazoiengatik (batzuetan erabaki pertsonalengatik ere bai) euskararen eza-gupen mailara egokitu nahi edo ezin izan duten irakasleoi irtenbide bat bilatzeko. Hezkuntza Sailak berak ere agertu du behin baino sarriagotan irtenbideren bat bilatzeko nahia edo borondatea.

Atal honen hasieran esan dudanez, ez da orain nire asmoa arrazoia noren alde dagoen zehaztea. Nire kezka bestelakoa da eta, kezka honetatik abiatuta, bai ausartzen naizela bi baieztapen hauek egitera:

1. Neure buruari galdetzen diot ea irakasleon iraukortasuna kolokan jarriko lukeen elementua besteren bat izan balitz (informatika alorrean exijituriko prestakuntza, beste hizkuntzaren baten ezagutza... adibidez) oraingoan sortu den kalapita sortuko zen. Eta ezezkoan nago. Horrek, beste gauza batzuen artean, erakusten du euskararen aldeko jarrera ez dagoela uste den bezain zabaldua eta kontsentsuatua hiritarren artean.

Honi interes politiko jakin batzuekiko lotura eta zenbait komunikabide jakinen «lana» gehitzen badizkiogu, egoera askoz korapilatsuagoa bihurtzen da. Argi dago zenbait komunikabidek eta alderdi politikok bereak eta bi egin dituztela gatazka hau hauspotzen, txingarrari ikatz eta gasolina gehiago botatzen. Baina honekin batera beste hau ere esan beharra dago: ez zuketela jokabide hau izango eta bultzatuko inguruan (gizartean, orokorrean) diskurtso hau erne zitekeen haztegia sumatu izan ez balute. Azken batean, gurpil-zoro batean mugituko ginateke: batzuek sortutako giroak ematen die batzuoari beren jarreraren irmo irauteko aukera.

2. Euskalgintzaren mundutik eman den (eta ematen ari den) erantzunaren inguruan, uste dut arrazoia izatea bezain garrantzitsua dela arrazoibidea, hau da, arrazoi izate hori nola defendatzen den. Ez da nahikoa, nire iritziz, argudioekin demostratzea arrazoia gure alde daukagula. Hitz egiten dugunean, guk bezala pentsatzen dutenak ez ezik, beste aldean daudenak ere izan behar ditugu gogoan. Ezin gara konformatu argudiatzean besteak nolabait «garaitzearekin». Garaitzeaz gain, konbentzitzen, pertsuaditzen saiatu behar dugulakoan nago, nahiz eta batzuetan eta batzuekin hau ia ezinezkoa izan. Baina, behintzat, gure hitz eta argudioetan ez dezatela aurkitu beren jarreraren tematzeko motibo gehiago (cfr. gorago demoen inguruan esandakoa).

Kontua ez da, beraz, inozo-inozo erdi-erdi jartzea eta ezertan busti barik inori ere arrazoirik ez ematea edo

denei ematea. Muinean dagoen kontua zera da: norberaren egia, norberaren arrazoia agertzeko modua; irabazteaz gain, bestea ere konbentzitzea, pertsudiatzea arestian esan dudana bezala. Horretarako ezinbestekoa da norberaren etxetik irtetea eta bestearen mugen barruan ere hitz egitea (uzten badigute, noski); ez besteari muturrekoa emateko, besteak gure arrazoiak entzun eta ulertzeko ahaleginak egiteko (eta geuk beraienak ere bai, noski). Bakoitza gure lubakietan sartuta bagaude eta gutarrei baino zuzentzen ez bagatzaizkie (eta besteak iraintzeko baino ez), ez dugu ezer aurreratuko.

Gorago aipatutako Lontxo Oihartzabalen artikulutik hartutako hitz batzuekin bukatu nahi nuke atal hau:

Ondorio orokor batera narama kontu honek guztiak: Hezkuntza ardura eta erantzukizuna izan duena edozein alderdi politiko izan delarik ere, guztiek uste izan dute euskara guztion altxor kulturala dela, eta erabakiak hartzerakoan bide eta epe zabalak ezartzen ahalegindu dira, gure bertako hizkuntzak, belaunaldi gazteenak eskolaratzerakoan, bere tokia eta eginkizuna modu egokian bete ahal izan ditzan. *Egokia litzateke, gai hau gure gatazka eta eztabaida politiko alderdizaleetatik at mantentzen ahalegintzea.* (Letra etzanak nireak dira)

Amaiera izan nahi ez duen bukaera

Hasieran esan dudana bezala, orri hauetan defendatu dudana jarrerak edo jokaerak ez luke, besterik gabe, euskararen biziraupena ziurtatuko; honekin bakarrik ez litzateke «lan guztia» burutua izango. Aurreko guztia gutxieneko oinarri sendo konpartitua litzateke, hortik aurrera lanean aritzeko, nork bere sentsibilitate eta aukera politikotik, baina beti ere esfortzuak eta ahaleginak osagarriak izanik.

Emakumearen problematikaren inguruan, ekologian, etxebizitzaren arloan... ezagutzen ditugun egoerak ez dira, inolaz ere, idealak, desiragarriak bere horretan: zoritxarrez, oraindik ez dugu lortu emakumezkoaren eta gizonezkoaren egoerak parekatzea; eraso gogorrek eta tratu

txarrek iraun badiraute. Ingurumen arloan ere badago zer salatu (enpresa batzuen jarrera erasokorra naturarekiko), badago zer eztabaidatu eta zer adostu (zenbait proiektu publiko eta pribatu...), hiritarren heziketan eta sentsibilitatean ere badago zertan aurreratu...; etxebizitza bat lortzea luxu eskurazina da hainbat eta hainbatentzat, lurzoruaren espekulazioak segitzen du... Baina esparru hauetan eta beste askotan badago oinarrizko adostasun zabal bat. Badakigu zer egin beharko litzatekeen, zein izan beharko lukeen egoera justuak, zuzenak..., nahiz eta gero proiektu eta ekinbide guztiek norabide bera ez izan, interes pertsonalak edo bestelako muga eta oztopoak direla eta.

Antzeko egoera bat diseinatu nahi izan dut euskararentzat, argi izanik honekin ez ditugula, besterik gabe, euskararen etorkizuna eta biziraupena ziurtatuko, baina bai lanean tinko jarraitzeko nolabaiteko abiapuntua («nolabaitekoa» diot; izan ere, ez gara hutsetik abiatzen, orain arte egindakoa lan ederra izan baita) oinarri sendoetan sustraiturik.

Hemen esandako guztia askotan pentsatu eta hausnartutakoaren emaitza da. Hemen esandako askoren atzean konbikzio pertsonal sendoak daude. Hemen esandako hainbat baieztapenen atzean zalantza eta behin-behinekotasuna dago. Hau da, nik neuk halaxe izan beharko lukeela uste dut, baina argi daukat izan badirela, eta arrazoi sendoetan oinarrituta, bestetara pentsatuko dutenak. Horrexegatik esan dut behin baino gehiagotan «hau esatera ausartzen naiz».

Hori dela eta, artikulua idatzi duenak nahiko luke artikulua azken puntua amaiera ez izatea, eztabaida baten hasiera (edo jarraipena) baizik. ¶